

Д.В.Тоїчкін (Київ)

II МІЖНАРОДНА ЗБРОЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ

Організований Національним музеєм історії України, Національним військово-історичним музеєм України, Інститутом історії України НАНУ захід відбувся 16–18 травня 2016 р. в Києві. Спонсорами й партнерами конференції виступили приватний «Feldman Family Museum» (Харків), компанія «Lezo group» (Київ), міжнародна дослідницька група «Razmafzar», журнал «Антиквар» (Київ). У столиці України зібралися дослідники з різних країн, у тому числі учасники першому подібного форуму, що відбувся 2014 р. Приїзд у Київ добре знааних у світі фахівців різних спеціалізацій відображає рух вітчизняного зброєзнавства в такому надзвичайно важливому напрямі, як інтеграція у світовий науковий простір. Відомо, що історія зброї зазвичай пов'язана з комплексними дослідженнями, тож на конференцію зібрались історики, археологи, музейники, мистецтвознавці та ін.

Теоретичну частину заходу було побудовано за тематико-хронологічним принципом. Доповіді групувалися в тематичні блоки: проблеми колекціонування й експонування колекцій зброї; проблеми військової антропології; археологічні знахідки зброї та їх дослідження; дослідження зброї у військовій історії, спеціальних історичних дисциплінах і мистецтвознавстві; історія артилерії та ручної вогнепальної зброї тощо.

Відкриття й перший день конференції проходили в Національному військово-історичному музеї України. Учасників привітав директор закладу – *В.Таранець*. У вступному слові ст. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ канд. іст. наук *Д.Тоїчкін* зупинився на історії форуму, особливостях організації, підсумував головні наукові здобутки минулого зібрання. Перший доповідач – *Ірина Форостян* (Музей мистецтва Метрополітен, Фонд дослідження давніх цивілізацій (FRAC), Музей Трипілля, Нью-Йорк, США) – озвучила привітання учасникам конференції від керівництва відділу зброї та обладунків музею Метрополітен та від Музею козацтва «Нова Кубань». Фахівець звернула увагу на актуальну проблему відсутності в найбільших світових зібраннях представницьких колекцій української культурної спадщини, поділилася сучасними методами роботи музейників у США. Із поточною роботою над музейними колекціями зброї та її перспективами учасників конференції ознайомили наук. співроб. відділу зброї Львівського історичного музею *Андрій Панів* та ст. наук. співроб. науково-дослідного експозиційного відділу народознавства Полтавського краєзнавчого музею ім. Василя Кричевського *Роман Прохватило*. Засновник і технічний директор Італійської федерації історичного фехтування проф. *Андре Луно-Синклер* (Мілан, Італія) висвітлив проблеми еволюції фехтувальної та бійцівської систем в Італії у зв'язку з розвитком зброї і соціальним контекстом на основі досліджених писемних, ілюстративних джерел. порушена проблематика викликала жваву дискусію, значно перевищивши часові рамки доповіді. Інший надзвичайно ґрунтовний виступ фахівця у галузі історії зброї Давньої Персії та перських бойових мистецтв д-р *Манучегр Моштар Хорасані* (Франкфурт-на-Майні, Німеччина) присвятив дослідженню, порівнянню й реконструкції технік стрільби з луку. Історик зброї, викладач Національного інституту східних мов і цивілізацій (INALCO) проф. *Ярослав Лебединський* (Париж, Франція) проаналізував унікальні археологічні знахідки, адже вперше на теренах Західної Європи було виявлено зброю, котру можна визначити як мечі аланів. Це неабияк розширює досі відомий ареал побутування так званих «зубчастих клинків».

Доповідач запропонував цікаву гіпотезу їх культового значення. Детальний атрибут мечів другої половини XIV – початку XV ст. з міста Белза, які нині зберігаються у Львівському історичному музеї, присвятив свою доповідь професор кафедри історії України та етнокомунікації інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» д-р іст. наук *Святослав Терський*. Аспірант кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича *Віталій Калініченко* розповів про нові знахідки предметів середньовічного озброєння з Рухотинського городища. Асистент кафедри історії слов'ян Київського національного університету ім. Тараса Шевченка канд. іст. наук *Артем Папакін* розглянув проблему походження шоломів типу П (за класифікацією А.М.Кіріпнічкова) у зв'язку зі скандинавською торгівлею та воєнними походами у Східній Європі X ст. Останнім у перший день конференції став виступ наук. співроб. центру краєзнавства ім. академіка П.Т.Тронька Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна канд. іст. наук *В'ячеслава Грекова* («До питання використання давньоруського іконопису як джерела з історії комплексу озброєння»).

Другий день конференції, який проходив у Національному музеї історії України, відкрила відомий фахівець у галузі археометалогії, доцент, ад'юнкт-професор приватного Університету Гофстра (Гемпстед, штат Нью-Йорк, США) д-р *Енн Феєрбах*, яка дослідила проблему походження та поширення торгівельними шляхами середньовічних європейських мечів із булатними клинками «Ульфберт». Завідувач кафедри економічної історії Білоруського державного економічного університету, доц., д-р іст. наук *Юрій Бохан* (Мінськ, Білорусь) на основі речових і писемних джерел простежив західноєвропейський вектор розвитку військової справи й комплексу озброєння Великого князівства Литовського у XIV–XV ст. Після доповіді доцента кафедри історії України Ужгородського національного університету канд. іст. наук *Володимира Гуцула*, присвяченої реєстру надвірної роти короля Яна Ольбрахта Ягеллона за 1500 р., виступив наук. співроб. Інституту біоорганічної та нафтохімії НАН України канд. хім. наук *Володимир Прокопенко* (Київ) з двома доповідями, поєднаними спільною проблематикою: дослідник проаналізував характерні типи обоймиць шабельних піхов на теренах Східної Європи та Північного Кавказу – від форми XIII–XIV ст. зі специфічними «плечиками» до «крильців» XV–XVIII ст., характерних, зокрема, для так званих «шабель-чечуг». Гарячі дискусії викликали виступи, присвячені такому різновиду клинкової зброї, як корд. Зауважимо, що подібна проблематика доволі рідкісна в наукових дослідженнях, її ґрунтовне вивчення давно назріло. Магістр історії, дослідник озброєння та матеріальної культури України XIV–XVII ст. *Святослав Сичевський* (Київ) детально розглянув три корди з нових надходжень Національного музею історії України, зупинившись також на походженні та історії використання самого терміна «корд». Викладач кафедри економіки та аналізу Вінницького національного аграрного університету канд. економ. наук *Дмитро Коляденко* доповів про значне поширення корда на руських теренах у XV–XVI ст. Провід. наук. співроб. Національного музею історії України канд. іст. наук *Олена Попельницька* (Київ) розглянула характеристики та історію появи в музеї двох комплектів захисного військового спорядження – півобладунку Франциска Медичі другої половини XVI ст. та італійських кавалерійських обладунків початку XVII ст.

Після обіду для учасників конференції було організовано змістовну екскурсію по залах Національного музею історії України, відтак засідання поновилося. Започатковану в перший день заходу тему спеціальних історичних дисциплін,

пов'язаних зі зброезнавством, продовжили дві доповіді. Журналіст, громадський діяч, член Міжнародного клубу колекціонерів «Фалеристика» та Асоціації філателістів України *Роман Григор'єв* (Бар, Вінницька обл.) проаналізував зображення зброї на нагородах країн світу. Завершила тематичний блок заступниця головного зберігача фондів Національного музею історії України канд. іст. наук *Олена Походяща* доповіддю «Зображення зброї на князівських портретах Вишневецьких та Збараських з Вишневецького замку».

Низку виступів було присвячено історії артилерії. Доцент кафедри давньої та нової історії України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка канд. іст. наук *Олексій Сокирко* присвятив свою доповідь ретроспективному огляду технічного потенціалу артилерії Лівобережної Гетьманщини XVII – середини XVIII ст. Ст. наук. співроб. Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ канд. іст. наук *Олег Мальченко* (Київ) розглянув зображення двох трофейних гармат з альбому Ф.Я.Телотта початку XVIII ст. За малюнками шведського художника дослідник атрибутував дві українських гармати, відлиті в Лівобережній Гетьманщині наприкінці XVII ст. для потреб Стродубського полку. Завершила «гарматну тему» конференції аспірантка Національного університету «Львівська політехніка» *Мар'яна Верхотурова* доповіддю «Огляд колекції мортир Львівського історичного музею».

Останньою в теоретичній частині наукового форуму стала доповідь ст. наук. співроб. Національного музею історії України, завідувача сектору декоративно-ужиткового мистецтва *Олени Шевченко*, яка розглянула рідкісний зразок нагородної зброї – призову драгунську шашку зразка 1881 р., установивши її виробника та власника нагороди.

На завершення другого дня конференції засновник музею-скансену історії сільського господарства Волині, письменник, дослідник мілітарної культури українського козацтва д-р *Олександр Середюк* (с. Рокині, Волинська обл.) презентував учасникам заходу документальний фільм про обласну молодіжну громадську організацію «Школа козацького гарту», а також свою книгу «Лицарі Сонця».

Третій день конференції вже за традицією було присвячено унікальному науково-практичному семінару, де дослідники військової антропології представляли реконструкції бойових технік, проведені на основі ретельного аналізу писемних, речових і зображальних джерел. Захід відбувся у спорткомплексі Київської міської федерації айкідо айкікай. Перші чотири години пройшли під керівництвом д-ра *Манучегра Мошмара Хорасані*, який провів семінар «Традиційні бойові мистецтва Ірану». Семінаром «Фехтування рапірою й дагою та ранній кулачний бій: подібність технік» керував проф. *Андре Лупо-Синклер*. Окрім учасників конференції до семінару долучилися члени клубу історичної реконструкції «Guild of Duel Fencing Ukraine».

Спеціальна культурна програма, запропонована учасникам конференції, презентувала найбільші в нашій країні державні та приватні колекції зброї. Гості мали можливість ознайомитися із зібраннями Національного музею історії України, Національного військово-історичного музею України, Чернігівського історичного музею ім. Василя Тарновського, Львівського історичного музею, тематичною виставкою «Feldman Family Museum» (Чернігів), колекцією Євгена Гредунова (Бровари, Київська обл.).

Можемо констатувати, що чергова зброезнавча конференція суттєво розширила географію учасників – як прибулих, так і заочних. Загалом форум характеризувався

багатством дискусій, на заваді яким не став мовний бар'єр. Основними робочими мовами було визначено українську та англійську, утім обговорення велося також білоруською й російською. Саме через таку багатомовність конференції збірник її матеріалів заплановано як дві окремих книжки, одна з яких міститиме доповіді суто англомовних учасників та буде повністю орієнтована на міжнародну читацьку аудиторію. Таким чином захід, залишившись українським за походженням і місцем проведення, уже набув інтернаціонального значення та продовжує розвиватися.